

אם ישיבות הסדר. תשי"ד-תשע"ו

אשכולות

הז'אנר השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

ממבול לגאולה

בן-ציון סופר

פרשת נח

גליון 395 | ד' במרחשון תשע"ז
(שנה עשירית)

16:26 **כניסת שבת**
17:26 **צאת שבת**

"ותשחת הארץ לפני האלקים, ותמלא הארץ חמס: וירא אלקים את הארץ והנה נשחתה, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ: ויאמר ה' אל נח, קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס מפניהם, והגנני משחיתם את הארץ" (בראשית ו, יא-יג).

"וזר זאב עם כבש ונמר עם גדי ריבץ... לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, טו-ו).

לא בכדי חוזרים על עצמם אותם המילים והביטויים¹ בשני מאורעות היסטוריים אלו, המבול מחד והגאולה מאידך. גם הדימוי "כמים לים מכסים" מזכיר לנו את המבול המכסה את פני כל הארץ. אין המקראות הללו אומרים אלא דרשנו.

דור המבול השחית את דרכו על הארץ. בפסוקים הוא מואשם בשני חטאים – השחתה וחמס. חז"ל (סנהדרין נז ע"א, הובא ברש"י כאן) פירשו לנו שהשחתה היינו ע"ז ועריות, ובכל זאת נחתם דינם דוקא על החמס, הוא הגזל (שם קח ע"א וכו'ל).

הלשון "השחתה" מתאר מצב נורא של אבדן ערכים טוטאלי, שהביטוי המעשי הכי קיצוני שלו הוא חטאי ע"ז וג'ע. איש הישר בעיניו יעשה, את הישר בעיניו יעבוד ואת הישרה בעיניו יקח לו.

הלשון "חמס" מתאר עושק וחסור צדק משוע, שאף הוא ביטוי של אותה ההשחתה הנ"ל, אלא שכאן מדובר בענינים שבין אדם לחברו. הארץ מלאה בחמס. בכל מקום ובכל זמן קיים הרשע, והוא נחלת הכלל כולו. ואם גם מוסר אנושי בסיסי ורגש ומצפון טבעיים של צדק ויושר אינם קיימים בלבבותיהם של כל בני אנוש, אין מקום לחברה כזו לחיות על פני האדמה.

החורבן מגיע בדמות מבול. כל הארץ מוצפת במים, כל היקום נמחה, ורק תיבה אחת עם שמונה נפשות וכמה בע"ח נשארה לפליטה. העולם כולו טובל במקוה טהרה אחד גדול. כל הרוע, הטומאה והרשע נשטפים במי המבול, ותחת החמס ממלאים המים את הארץ ומטהרים אותה. בארבעים יום, כנגד יצירת הולד, נמחק העולם הקודם, המושחת והמקולקל, ונוצר עולם חדש, עולם שיש לו אחרית ותקוה.

בעשירי לחודש עשתי-עשר (לרא"א כדאית ליה ולד"א כדאית ליה), ארבעים יום לאחר שנראו ראשי ההרים, פותח נח את חלון התיבה ושולח את העורב, ולאחר שבעה ימים, בי"ז לחודש, שולח נח את היונה (ה, ה-ה וברש"י). מה ראה לעשות זאת דוקא עכשיו? לפי חשבוננו של נח בתאריך זה היה צריך להסתיים המבול, שכן הוא התחיל בי"ז לחודש השני, בארבעים יום של המבול העיקרי, שבהם נוצר ה"לד", ולפי זה סוף תשעה חדשי ה"הריון" הוא י"ז לחודש האחד-עשר. אך הקב"ה החליט לעכב עוד את ה"לידה"².

האנושות למדה את הלקח, היא אכן קנתה לה בטבעה את המוסר האנושי, המחייב צדק ויושר, ואת ההכרה בערך חיי משפחה תקינים. אמנם תמיד היו חוטאים ופושעים, אך יותר אין חטא ההשחתה והחמס נחלת הכלל.

אולם, אצל בעלי החיים חטא ההשחתה בעריות לא תוקן לחלוטין. הגמ' בסנהדרין (קח ע"א) אומרת שכל בעלי החיים חזרו לתקנם חוץ מעוף אחד, "תושלמי" שמו, שעומד במריו ומזדווג עם כל הבריות. גם חטא החמס לא תוקן אצל בעלי החיים, שהרי הם טורפים זה את זה, הזאב את הכבש והנמר את הגדי.

כמו כן, חטא הע"ז טרם בא על תיקונו הגמור.³ אמנם בד"כ אין עובדי ע"ז באופן של "השחתה", במטרה מוצהרת של מרד בבורא העולם,⁴ אך רחוק הוא העולם מהמצב האידיאלי בו כולם מאמינים בא-ל אחד ויודעים את ריבונם. ובדורות האחרונים, את מקומה של הע"ז תפשה המיניות,⁵ אף אם גם היא איננה להכעיס.

הארץ כבר לא מלאה חמס כמקדם, אך גם איננה מלאה דעת ה' כמו שצריכה היא להיות.

כשיתגלה משיח צדקנו, במהרה בימינו, בעלי החיים לא ירעו ולא ישחיתו עוד, יתוקנו לגמרי חטאי החמס וההשחתה, ותמלא הארץ דעה את ה', וכמו מי המבול שכיסו את הארץ וטיהרו אותה מטומאתה, כך ימלאו מי הדעת את העולם כולו ותחזור הבריאה כולה לשלימותה.

יה"ר שזוכה אנחנו להתמלא בדעת ה', ומתוך כך נאיר לכל ישראל ולעולם כולו ונקרב את הגאולה השלימה.

¹ הביטוי "כי מלאה הארץ" מופיע רק פעמיים בתנ"ך, בשני המקומות הללו. אך הביטוי "מלאה הארץ" (בלי המילה "כי") מופיע בעוד 7 מקומות, ואלו הן: "ומלאה הארץ זמה" (ויקרא יט, כט), "כי מנאפים מלאה הארץ" (ירמיה כג, י), "וצוחתך מלאה הארץ" (שם מו, יב), "ותהלתו מלאה הארץ" (חבקוק ג, ג), "חסד ה' מלאה הארץ" (תהלים לג, ה), "מלאה הארץ קנייך" (שם קד, כד), "חסד ה' מלאה הארץ" (שם קיט, סד). בכולם מדובר או על זנות, או, להבדיל, על חסד ה', ובד"כ בהקשר של מים. ואכמ"ל בקשר הרעיוני.

² רק זאת נאמר על דרך הרמז: דעה, חסד, מים, חמס, זמה – כולם יחד בגימטריא 402 (עם הכולל), כמנין "כי מלאה הארץ".
³ יתכן שהימים הנוספים כנגד 80 ימי טומאה וטהרה של יולדת, וחשבון זה וגם החשבון הנ"ל תלויים בכמה שאלות הלכתיות ומציאותיות, ולא נלאה את הקורא "בפלפולים אשר לא יצא לנו שום פרי מהם" (הקדמת מסילת ישרים)...

⁴ אפטר שבשמו של העוף הרשע "תושלמי", רמזו לנו חז"ל על עצם החטא של הכפירה ואי ההכרה ברבש"ע: "תורה זו של מי היא?".
⁵ להוציא דור ההפלה ועוד כמה רשעים ידועים במהלך ההיסטוריה שידעו ריבונם והתכוונו למרוד בו (וזה גופא מראה שלא באמת ידעו אותו, כי אם באמת ידעוהו איך עלה על דעתם ששייך למרוד בו).

⁵ עיין אורות, ישראל ותחיתו, טו [באמת מסיים הראי"ה את הפסקה בפסוק הנ"ל – "לא ירעו... כי מלאה הארץ..."].

לפני טוב

לרב ישי בוכרים
לרגל ארוסי בנו

לר' מתן סבג
לרגל הולדת הבת

להלל חי שחור
לרגל ארוסי
ליעקב אריאל שקרון
לרגל ארוסי

קוד באתר: 7196

העלון יוצא לאור ע"י
ישיבת כרם ביבנה
www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:
eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות
איתיאל סופר
יעקב אביעד דואני

{המאמר לעילוי נשמת סבי ר' יהודה זאב בן זרח הכהן ז"ל}

דביר הזמין מקברה פלוגית מסניגים מים לביתו. הוא סיכם עם החברה שיבוא מתקין לביתו ביום רביעי, ובמעמד ההתקנה ישלם לו 1000 ₪, והמתקין יעביר את הכסף לחברה. כשהגיע המתקין לביתו של דביר, הציע לו הצעה מפתה: תתקשר לחברה ותבטל את ההזמנה, ואני אתקין לך באופן פרטי עבור 500 ₪.

האם מותר לדביר להיענות להצעת המתקין?

עלינו לבחון שתי נקודות עיקריות:

נקודה ראשונה, האם מותר לבטל את ההזמנה.

כדי להעביר בעלות של חפץ מאדם לחבירו (לבצע קניה), נצרכים שני מרכיבים: האחד, רצון של המוכר והקונה בקנין. והשני, שהם יבצעו אחת מפעולות הקנין, כגון: משיכה, הגבהה וכו'. כאשר אחד המרכיבים חסר, לא התבצע הקנין.

אמנם, כאשר שני הצדדים הביעו רצון לבצע קנין, ועדיין לא ביצעו פעולת קנין, האם יכולים לחזור בהם מרצון זה?

על כך כותבת הגמ' ב"מ מז: "רבי שמעון אומר... והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו". ובהמשך, בדף מט. מביאה הגמ' שדברי רבי שמעון נתונים במחלוקת אמוראים: "רב כהנא ייב ליה זוזי אכיתנא, לסוף אייקר כיתנא. אתא לקמיה דרב. אמר ליה במאי דנקיטת זוזי הב להו, ואידך דברים נינהו, ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה. דאיתמר דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה, ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה".

כלומר, רב כהנא מסתפק אם הוא יכול לחזור בו מהמיקח על החלק שעדיין לא קיבל עליו תשלום, רב עונה לו שהוא יכול לחזור בו. כי כל עוד לא הייתה פעולת קנין, אלא רק סיכמו ביניהם ("דברים"), יכול לחזור בו. ואילו רבי יוחנן סובר כר"ש שאמנם יכול לחזור בו, אך אין זה מוסרי ויש כאן חוסר אמינות.

הראשונים¹ ושו"ע² פסקו הלכה כרבי שמעון ורבי יוחנן שדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה:

"הנושא ונותן בדברים בלבד, הרי זה ראוי לו לעמוד בדבורו אף על פי שלא לקח מהדמים כלום, ולא רשם ולא הניח משכונו. וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר, אע"פ שאינו חייב לקבל מי שפרע ה"ז ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו".

אמנם, במקרה שלנו מדובר שיש הצעה חדשה, זולה יותר, האם הדין ישתנה?

הדבר תלוי במחלוקת ראשונים ואחרונים:

הרא"ש כותב שכאשר יש הצעה זולה יותר (הנקראת: "תרי תרעי", דהיינו שער-מחיר נוסף על המחיר שקיבל בתחילה) אינו נקרא מחוסר אמנה. וראיתו: ר"ש סובר שאם אדם נתן מעות למוכר ולא ביצע פעולת משיכה, נוצר מצב מעניין שבו הלוקח אינו יכול לחזור בו מהמיקח, כי כבר נתן מעות, אבל המוכר יכול לחזור בו מהמיקח. אמנם, אם קיבל הלוקח הצעה זולה יותר, גם הלוקח יכול לחזור בו:

ב"מ עד: "אמר ליה אימור דאמר רבי שמעון בחד תרעא, בתרי תרעי מי אמר... אלא כי קאמר רבי שמעון בחד תרעא בתרי תרעי לא אמר".

ראיה נוספת: **קידושין ח:** "צני רב הונא בר אבין זבון (רצו לקנות) ההיא אמתא בפריטי, לא הוו בהדיהו אוטיבי נסכא עליה ולא היה להם כסף, ולכן השארו משכונו, לסוף אייקר אמתא, אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן (והמוכר יכול לחזור בו, ולא למכור לכם את השפחה)". ואם היה מחוסר אמנה, איך רב אמי אמר להם לחזור.

אמנם, הרשב"א והתוס' סוברים שגם כאשר יש הצעה זולה יותר, הוא נחשב למחוסר אמנה. וראיתם מהסוגיה שבה נחלקו רב ורבי יוחנן: "רב כהנא ייב ליה זוזי אכיתנא לסוף אייקר כיתנא אתא לקמיה דרב אמר ליה במאי דנקיטת זוזי הב להו ואידך דברים נינהו ודברים אין בהן משום מחוסרי אמנה דאיתמר דברים רב אמר אין בהן משום מחוסרי אמנה ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה", משמע שגם במקרה של רב כהנא סובר רי"ח שדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה.

הרמ"א מביא את שתי הדעות, ומכריע כדעת רוב הראשונים: "אף על פי שבדברים בלא מעות יכול לחזור בו וא"צ לקבל עליו מי שפרע, מ"מ ראוי לאדם לעמוד בדיבורו אע"פ שלא עשה שום קנין, רק דברים בעלמא.

וכל החוזר בו, בין לוקח בין מוכר אין רוח חכמים נוחה הימנו.

והני מילי בחד תרעא, אבל בתרי תרעי אין זה ממחוסרי אמנה.

¹ ר"איש (ב"מ פרק ז-ד), והרמב"ם (מכירה ז-ח).

² חו"מ סי' רד, ז.

וי"א דאפילו בתרי תרעי אסור לחזור, ואם חזר בו יש בו משום מחוסר אמנה, וכן נראה עיקר".

אמנם, באחרונים³ נראה שהנטייה היא להקל כשיש הצעה זולה יותר. כי הם מבינים שמחוסר אמנה הוא איסור דרבנן, וכיון שתרי תרעי היא מחלוקת בין הראשונים, הוי ספק, ומקלים בספק דרבנן.

ייתכן ובמצביאות שלנו כיום ניתן להקל מסיבה נוספת. החוק קובע שמוצרים רבים ניתנים להחזרה תוך 14 יום מקנייתם. וכך מתנהל השוק היום, שאדם יכול לחזור בו מהמיקח, גם לאחר שכבר נתן מעות והביא את המוצר לרשותו. דבר שהוא בהחלט בניגוד לתפיסת הגמרא. אך כיון שכך מתנהל השוק, ההלכה קובעת שהדבר אפשרי, ואדרבה, "אדעתא דהכי" מתבצעות עיסקאות.

וא"כ, גם בנידון דידן, לא תהיה בעיית מחוסר אמנה אם דביר יבטל את העיסקה עם הקברה.

נקודה נוספת שעלינו לבחון היא, האם יש בעיה הלכתית כאשר יש פגם מוסרי⁴ כלומר, הגענו למסקנה שאין בעיה הלכתית לבטל עיסקה, אך בנידון דידן ודאי יש ריח לא טוב של שחיתות. האם במצב הזה של כשר אבל מסריח יש בעיה?

לכאורה היינו אומרים שזה לא ראוי, אבל אין כאן איסור.

זכינו, ולפני כחודש יצא הספר "נתיב מצוותיך" של הרב זלמן נחמיה גולדברג (הגר"ז), שם שואל הרב: מדוע כתבה התורה דברים שאינם מצוות, כגון נח ולוט ששתו יין וכו'? מחדש הרב שיש הלכות שיש לקיימם אע"פ שאין עליהם ציווי ישיר, כי יש ציווי כללי להיות טוב. וכדי שנדע מהו הטוב, האריכה התורה בסיפורים על אבותינו.

והוא מביא לכך שלושה תימוכין: מהרמב"ן בתחילת פרשת קדושים:

והענין, כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות. שלא הזכיר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה. לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות. ימעט במשגל, כענין שאמר (ברכות כב א) שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו. ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר ו ה) הנזיר קדוש, ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט... באלו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית, אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי... וזה דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזהרת פרטי הדינין בכל משא ומתן שבין בני אדם, לא תגנוב ולא תגזול ולא תוננו ושאר האזהרות, אמר בכלל ועשית הישר והטוב (דברים ו יח), שיכניס בעשה הישר וההשוייה וכל לפנים משורת הדין לרצון חבריך...

מהמגיד משנה הלכות שכנים פרק יד :

ענין דין בן המצר הוא שתורתנו התמימה נתנה בתקון מדות האדם ובהנהגתו בעולם כללים באמירת קדושים תהיו, והכוונה כמו שאמר ז"ל קדש עצמן במותר לך שלא יהא שטוף אחר התאוות. וכן אמרה ועשית הישר והטוב והכוונה שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני אדם. ולא היה מן הראוי בכל זה לצוות פרטים, לפי שמצות התורה הם בכל עת ובכל זמן ובכל ענין ובהכרח חייב לעשות כן, ומדות האדם והנהגתו מתחלפת לפי הזמן והאישים. והחכמים ז"ל כתבו קצת פרטים מועילים נופלים מחת כללים אלו, ומהם שעשו אותם בדין גמור ומהם לכתחילה ודרך חסידות והכל מדבריהם ז"ל.

ומספר החינוך במצוה תרי"א.⁵

ממקורות אלו אנו למדים, שאין דבר כזה "כשר אבל מסריח", כי גם את המושג הזה וגם את המושג של "נבל ברשות התורה", התורה חסמה ע"י ציוויים של קדושים תהיו ושל ועשית הישר והטוב ועוד.

ולכן לא יכול אדם לומר שכאשר אין איסור ברור – מותר לעשות את הדבר הזה. אלא בכל מעשה צריך להביא בחשבון שני מרכיבים: 1. האם זה מותר הלכתית. 2. האם זה רצון ה'. דהיינו האם אין פה בעיה מוסרית/חברתית או בעיה של השתקעות בחומר. והחידוש הוא שהמרכיב השני אינו בגדר של "לפנים משורת הדין" אלא בגדר חיוב גמור.

ומכאן, ברור שאסור לדביר להיענות להצעת המתקין.

³ ביאור הגר"א סימן רד אות יח. ערוה"ש סעיף ח. שבט הלוי חלק ד סימן רו.

⁴ אמנם יש נקודות הלכתיות נוספות שבהם צריכים לדון, אבל הם צריכות להבדק ע"י המציאות ולא ע"י ההלכה, כגון: האם הוא נוזל מהחברה? הגזל יכול להתבטא בכך שהוא רוצה להתקין מכשיר ששייך לחברה ולא שייך לו. או בכך שיש לו סעיף בחוזה המונע ממנו לעשות התקנות פרטיות או שמשלמים לו לפי שעות עבודה, ובמקום לעבוד עבור החברה הוא עובד עבור דברים אחרים. אבל כאמור, אלו עניינים הצריכים להבדק לגופו של מקרה. ייתכן וגם לפי רש"י בקידושין נט. יש כאן איסור, מצד עני המהפך בחררה. ואכמ"ל.

כדי לחוש זאת צריך לתת לתורה צ'אנס. לא להיכנס לשיבה עם פזילה. פזילה לעולם שהשארנו מאחור, ופזילה מסוכנת יותר לעולם שחלקנו מתכנן לצאת אליו ביום מן הימים. מי שבא לשיבה בגישה כזו של טעוים 'בקטנה' מה יש 'לרבנים' לומר אבל בלי מוכנות לשקוע ולתת לעצמו סיכוי להשתנות, מפספס את כל מהות הכניסה לשיבה. כל אחד חייב לעצמו את הסיכוי ואת האפשרות להשתנות. לשקוע בתורה ולתת לה להטביע את חותמה עליו. אדם יכול לסיים מסלול הסדר אבל התורה נשארה כדבר חיצוני אליו, וככה הרושם שלה ייעלם מהר מאד אחרי היציאה מהשיבה. לא נודע כי באו אל קרבנה. מאידך אדם יכול, אם יש לו את הרצון, את השאיפה, להיכנס לעולמה של תורה תוך חודשים ספורים בהם הוא נכנס כל כולו. לא פוזל אחורה ולא מתכנן קדימה. חי את הרגע, את ההווה, את הגמרא, את השיבה. כל השאר יכול לחכות, להכל יהיה זמן אחרי שאדם יטיב בעצמו את החותם של התורה. יהיה בן תורה. יהיה שחקן על המגרש.

לו היה בידינו לפעול בתחום של קירוב רחוקים גם בדרך הזו הייתה בכך תועלת מרובה. הרב סתיו אמר שאם אתה רוצה להחזיר משהו בתשובה, תלמד אתו גמרא. אם הוא ישקיף מבחוץ ויבקר מה מוצא חן בעיניו ומה לא, הוא תמיד יישאר בחוץ. קפוץ למים, תטעם, תרגיש. כל השאר יקרה מאליו, בתהליך טבעי.

לכן נפש החיים אומר שאין צורך לחשוב על שום דבר אחר בלימוד מלבד התורה עצמה. עצם הכניסה ללימוד מכניסה אותך לדרך הנכונה והכל יתקדם מאליו. כמו שהנצי"ב אמר, בישיבה מייצרים ברזל, זה לימוד הגמרא, וממנו לאחר מכן מייצרים את כל מה שעם ישראל צריך. גם בעל התניא שטען שצריך לחשוב על דבקות הצביע על עליונות הלימוד מעל כל דבר אחר, כי הלומד תורה מחבק את המלך. הוא לא מביט בו מבחוץ אלא הוא בפנים, בתוך המערכת וחלק מהמשחק.

ונסיים בדברי מדרש תנחומא על פרשת השבוע (סי' ג), ושיהיה בעז"ה זמן חורף פורה ומוצלח:

"לפי שאין לומד אותה (את התורה שבעל פה) אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך (דברים ו'), ומנין אתה למד שאין אהבה זו אלא לשון תלמוד, ראה מה כתיב אחריו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוץ היום על לבבך ואי זה זה תלמוד שהוא על הלב הוא אומר ושנתנם לבניך זו תלמוד שצריך שנון...שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול לתלמוד תורה שבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שיהיה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה לפיכך מתן שכרה לעה"ב שנאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, אור גדול אור שנברא ביום ראשון שגזזו הקדוש ברוך הוא לעמלי תורה שבע"פ ביום ובליילה שבזכותו העולם עומד".

"מהות לימוד העיון", הגדיר הרב בוכריס, "הוא לעבור ממצב צופה למצב שחקן". לימוד בקיאות כמוהו כצפייה במשחק. אתה יושב ורואה מה הוא אמר ומה השני ענה לו. אך בעיון, הלומד הוא חלק מהמערכת. הוא מקשה ומתריך, מסכים או חולק. הוא על המגרש. זו התחושה שצריכה להיות לנו בלימוד תורה. לא לומדים תורה כמו שלומדים תחום אחר בחיים, בו צוברים ידע חיצוני לאדם, נבחרים עליו וממשיכים הלאה. תורה שואפת לשנות את האדם, את סולם ערכיו, את סדר העדיפויות שלו בחיים. לכן האדם צריך להיכנס אליה כולו. אסור לו להישאר מבחוץ ולצפות בשחקנים שמתווכחים ביניהם, אלא הוא חייב להיות חלק מהמשחק. כתר תורה מונח ועומד כל הרוצה ליטול יבוא ויטול.

הדרך להתרגל לכך היא לימוד העיון, השאיפה להבנה עצמית.

גם הדרך לחיזוק האמונה עוברת באותו מסלול. מי שישים את עצמו מבחוץ לחי התורה ויבחן במבט של איש מדע אובייקטיבי לא יוכל באמת להתחבר לאמונה. אמונה צריך לחיות. כשחיים אותה והולכים בדרכה אז מרגישים, יודעים, שזו הדרך הנכונה יותר בחיים. מי שישתכלל מבחוץ, ישלב רגל על רגל ויאמר 'תוכיחו לי', לעולם לא ימצא תשובות לשום שאלה.

רק קפיצה למים, רק כניסה פנימה, טעמו וראו כי טוב ה', יכולה לשכנע את האדם הנבוך והמתלבט שאכן זו האמת ובכל השאר יש במקרה הטוב נקודת אמת חלקית, אך לא דרך כוללת.

לכן 'לימוד בעיון הוא לא רק צורת לימוד אלא השקפת עולם' - גם זה משפט של הרב בוכריס. כי כמו בתורה כך בדרך האמונה, מי שיישאר בחוץ לעולם לא יגיע אל הארץ המובטחת, אל השלווה הנפשית שבידיעה הפנימית העמוקה שהוא בדרך הנכונה והטובה ביותר שיש לעולם הזה להציע. רק מי שיהיה חלק מהמערכת, ישקע בלימוד, יטבול בעולמה של השיבה, יצליח. בלימוד ובהשקפת העולם.

הרב אברהם שפירא זצ"ל אמר פעם שכל יהודי צריך להיות תלמיד חכם. אין הכוונה שכולם יכולים להיות החזון איש, אלא שכל יהודי צריך להרגיש שהתורה היא חלק ממנו. לא משהו חיצוני לו שהוא משקיף עליו מהצד והיא נוכחת-לא נוכחת בסדר היום שלו. עוד סעיף ב"ל"ז העמוס. להיות תלמיד חכם פירושו להרגיש אחריות לתורה, אחריות לקידומה והגדלתה. הכרה שהיא תעודת הזהות שלי.

זהו גם פשר המושג, שהרב בארי מדבר עליו הרבה, להיות בן תורה. שתרגיש שהתורה ודרכה זה חלק ממך כמו משהו ביולוגי. כמו בן שקשור להוריו ביולוגית, כך צריך להיות הקשר שלנו לתורה. אדם שלומד פיזיקה לא נהיה בן פיזיקה. אך תורה בכלל, ולימוד העיון בפרט, מכניסים את האדם לעולם אחר, עולם בו יש תכלית ומשמעות ולא רק הנאות זמניות ומתכלות.

צדיקים אין להם מנוחה

מרדכי דצקובסקי

לקדש הקדשים ועשיית עבודת יום הכיפורים במשך עשרות שנים - אין לך זיכור הרבים גדול מזה, ובכל זאת נעשה צדוקי?!

אלא יש לתרץ, שמה שנאמר שכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וכן שמי שיצאו רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא - זה רק בזמנים רגועים שבהם העולם אינו מלא בעבודה זרה כפייה גילוי עריות וגזל, אבל בזמנים אחרים כמו בזמנו של יוחנן כהן גדול, שגברה המינות ו"כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודת גילולים אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת רעים וטובים", לכן אפילו שזיכה את הרבים ורוב שנותיו עברו עליו ללא חטא - הוא נפל ונעשה צדוקי.

עוד יש להוסיף, הגמרא כותבת (עבודה זרה יט ע"א): "...ה' יהושע בן לוי אמר אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש". כלומר, אדם צריך להתגבר על יצרו כל רגע ורגע, ולא יאמר שהתגבר שנים מספר ויכול לנוח, כמשל המפורסם שהחיים הם כמו אופניים - מי שעוצר - נופל! אלא תמיד מתחזק והולך כנגד הרשעה, וצדיקים - אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

עכשיו נוכל להבין את הפרשה של נח - שכאשר ר' יוחנן אומר "בדורותיו ולא בדורות אחרים" הוא מתכוון שאמנם נח היה צדיק גדול, אך הוא לא היה מתחזק והולך, כמו שנאמר "את האלוקים התהלך נח, נח היה צדיק סעד לתמוכו ואברהם לא היה צדיק סעד לתמוכו", ואדם שדר בדור של רשעים שמלאים במינות, פריצות וגזל היה צריך **להתחזק ולהתגדל** כל יום ויום, ולכן זה שהוא לא עשה זאת, רש"י מפרש שנדרש

בתחילת הפרשה נאמר: **"אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלַּךְ נֹחַ**". רש"י על אתר, ע"פ הגמרא בסנהדרין, אומר: **"בדורותיו** - יש מרבותיו דורשים אותו לשבת, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום".

ויש לשאול: **א. מדוע נאמר 'נח איש צדיק תמים' ולא נאמר סתם 'נח צדיק תמים' היה בדורותיו? ב. כשרש"י אומר 'ויש שדורשים אותו לגנאי' הוא מתכוון ל"א"ר יוחנן בדורותיו ולא בדורות אחרים", וכי איך אפשר להסביר את דברי ר' יוחנן לגנאי, וכי אדם שלא צדיק בדורות אחרים אלא **רק** בדורותיו גנאי הוא לו?!** והרי התורה אומרת 'צדיק תמים? ועוד, בהמשך הגמרא אומרת: **"א"ר חנינא משל דרבי יוחנן למה הדבר דומה לחבית של יין שהייתה מונחת במרתף של חומץ במקומה ריחה נודף שלא במקומה אין ריחה נודף"**, כלומר, נח דומה לחבית של יין ולא לחבית של חומץ, רק במקום אחר ריחה לא ינדוף כל כך כמו במרתף של חומץ, וכי גנאי הוא זה?

אפשר לתרץ על השאלות הללו ולהבין את הפסוק הראשון בפרשתנו על מכונו, ע"פ שאלה אחרת: המשנה באבות (פרק ה, משנה יח) כותבת **"כָּל הַמְצַקֵּה אֶת הַרְבִּים, אֵין חֲטָא בָּא עַל יְדוֹ"**, וכן מצינו ביומא (לה ע"ב): **"ד' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא שנאמר 'רגלי חסידיו ישמור'"**, וא"כ יש לשאול, ע"פ הגמרא (ברכות כט ע"א) **"והא תנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כהן גדול שמש בכהונה גדולה שנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי"**, והרי ללא ספק יוחנן כהן גדול היו רוב שנותיו ללא חטא, ובודאי ובודאי שבכניסתו שנה אחרי שנה

ל'גנאי'. (רמז אפשר למצוא גם במשל שהגמרא מביאה ש'במקום אחר אין ריחה נודף', כלומר ברחובה של עיר אין ריחה נודף אפילו שריח היין דרכו לנדוף, משמע שהיין לא היה כ"כ חזק).

אך אל יטעה הקורא ח"ו שנח 'עצר' את עבודת ה' יתברך, וא"כ היה צריך ליפול, אלא הוא כן התגבר על יצרו כל יום ויום ולכן בשונה מיוחנן כהן גדול שבסוף נעשה צדוקי - נח נשאר צדיק תמים, ולכן נאמר: "נח איש צדיק", לרמז על מה שהבאנו מהגמרא בעבודה זרה "אשרי מי שמתגבר על יצרו כאיש".

קדושת בית המדרש והספרים

ר' איתן גרתי

לאחר השיעור של הר"מ, האם מותר להכנס לביהמ"ד ע"מ להניח את הגמרא במקום?

מותר, אך מיד כשנכנס (קודם שמניח הגמרא במקום) עליו לומר פס' מסוים או דבר הלכה¹, ולאח"מ ילך להניח גמרתו. זאת ע"מ שלא יראה שנכנס לצרכו. (שו"ע או"ח קנא, א).

לאחר שהניח גמרתו, האם יכול לצאת בפתח השני של ביהמ"ד (במטרה להגיע לחדר האוכל), או שזו קפנדריא?

כשאדם נכנס לביהמ"ד לצורך מסוים (ולא לקצר דרך) כבדונו, להניח הגמרא, אין בעיה לצאת דרך הפתח השני, כ"ש אם נכנס ללמוד או להתפלל. (שו"ע או"ח שם, ה)

ראובן נתקע ללא סטנדר בביהמ"ד. האם יכול לקחת גמרות וכד' ולהניח תחת גמרתו ע"מ להגביה?

מותר, כיון ששימוש בספרי קדש מותר כ"ז שהוא לצורך לימוד תורה עכשווי (משי"ב קנר, לא. שטו, ל. חז"ע שבת ה, עמ' סכא בהערה). לכן אף מותר (דוגמאות הלקוחות ברובן מ'גנאי הקדש' פ"ג):

- לסכם את לימודו במחברת המונחת על גמרא.
- להניח סימניה בתוך הספר, כ"כ מחק או עפרון לסימון מקום בספר.
- אם שמש מסנוורת אותו בשעה שלומד (מצוי באוטובוס) ואין לו אופציה אחרת², יכול להניח ספר אחר להגן עליו מפניה. כ"כ להניח ספרים על אדן החלון במורה שלא תיפתח הדלת מהרוח ותפריע ללימוד.

¹ רבים הנכנסים לביהמ"ד, מיד מתיישבים ואומרים פס'. קדוש יאמר להם דחיב כבוד ביהמ"ד עליהם, אך אינו נרצף. אפשר להשתחות מעט בעמידה בפתח ביהמ"ד, לומר פס' ולאח"מ להניח הגמרא.

פריה ורביה הבאה בעבירה

ר' מאור תורג'מן

בפרשת בראשית, קראנו על המצווה הראשונה בתורה, מצוות פריה ורביה, ונעסוק במצווה זו:

א. הרמ"א בסימן א' סעיף ו' באבן העזר פסק (על פי הריטב"א), שבהולדת בן ממזר יוצאים ידי חובת מצות פריה ורביה. ולכאורה קשה, הרי זו מצווה הבאה בעבירה, וקיימא לן שאין אדם יוצא ידי חובה במצווה הבאה בעבירה!

ב. עוד נפסק בשולחן ערוך אה"ע סימן א': "היו לו בנים כשהיה עובד כוכבים, ונתגייר הוא והם, הרי זה קיים מצוה זו", היינו שאדם כשהיה גוי הוליד בנים, ואם הוא והם התגיירו - יוצא ידי חובת פו"ר. ויש לשאול, היאך יוצא ידי חובה, הרי באותו זמן שעשה את המצווה היה פטור מן המצווה, והוי כמו שוטה שהאכילו אותו מצוה, שאינו יוצא יד"ח ואם החלים צריך לאכול שוב.

בשבוע הבא יפרסמו התשובות. הציבור מוזמן לשלוח תשובות עד יום שלישי בסמס למספר: 054-2390375.

חידות ש"ס

המערכת

א. היכן יש בש"ס קושיא המשתרעת על פני עמוד גמרא בדיוק?

ב. היכן יש בש"ס שני עמודים (במרחק שני דפים זה מזה) ששלוש וחצי השורות הראשונות שלהם זהות כמעט מילה במילה?

ג. היכן בש"ס הגמ' מקשה קושיא והתשובה היא במילה אחת - "ככה"?

ד. היכן יש בש"ס 12 שורות רצופות שכולן ציטוט פסוקים, והיכן יש 18 שורות רצופות כאלה?

מכל מה שאמרנו, ניקח מוסר ונוסיף לקח, כמה חשוב להתרחק מחבורה של אנשים רעים ורשעים, שבנוהג שבעולם - אם הם רעים לשמים הם רעים גם לבריות ואם הם רעים לבריות הם רעים גם לשמים, ומי לנו גדול כיוחנן כהן גדול שנעשה צדוקי, וכנה שהכתוב העיד עליו 'צדיק תמים' ובכל זאת היה צריך סעד לתומכו. כמו שכתב הנשר הגדול, בטבעו של האדם להיות נמשך אחר דעות האנשים אשר סביבו, ועל כן יחפש חבורה של צדיקים וישרים לשבת עמם ולנהוג כמותם, וה' יהיה בעזרו.

אורח חיים

כמובן מה שהתירו להניח ספר ע"מ להגביה, יש לשמור שלא להניח קדושה קטנה על קדושה גדולה, כגמרא על חומש. **פירוט הקדושות לפי סדרן** (ככתוב ב'גנאי הקדש' פ"א): חומש, נ"ך, תושבע"פ (אף מותר להניח ראשונים ואחרונים על גמרא), תשמישי קדושה.

סידור - י"א (הגר"נ קרליץ, הגרשז"א) שהוא כנ"ך בשל הפס' המצויים בו, וי"א (גרי"א, הגר"ח"ק) שהוא כתושבע"פ. בכ"מ פשוט שאין להניח סידור על חומש! (הדבר מצוי בשבתות).

מאידך, שימוש חול בספרי קודש אסור, לכן אסור:

- לכתוב דברי חולין/לצייר על הספר.
- להניח מרפק על ספר ולהשען עליו א"כ זה צורך לימוד³.
- לשמור כסף/דפי מקורות שעבר זמנם בתוך הספר.
- יתרה מזו, אף להניח את הראש על הספר ולנוח אסור, כיון שאיננו צורך הלימוד העכשווי (ספר חסידים לר"מ הכהן, בן אחותו של הרא"ש).

יש לידע!!! רבים בישיבה שמים את כלי הכתיבה על הגמרא (הנוהג המקובל שראיתי מהגבוה לנמוך: כלי כתיבה, מחברת, גמרא). **אין סימוכין לנוהג זה, אף לא מטעמי נוחות ואף לא לזמן קצר!**

קריאה לציבור: אנא הציעו נושאים שאינם ידועים לציבור, כמו כן שמעניינים אותנו. יתרה מזו, תגובות ותקבלנה בשמחה. יישר כח לבחורים ששאלו את השאלות הנ"ל, אנא המשיכו בכך.

² אמנם בחי"א (מקור דין זה של המשני"ב) כתב שמותר אף שלא בשעה"ד, זאת לפי דברנו הנ"ל, במקרה זה כתב המשני"ב (קנר, לא) שמותר דוקא "במקום הדחק". מסתבר שכתב כן כיון שכיון שמימינו המפריעה ללימוד אינו מסייע ישירות לקודש, אלא רק מסלק מונע, ובשל זה חמור.

³ יש כאלו העייפים, לומדים בעמידה ונשענים על הגמרא המונחת על הסטנדר. זהו צורך הלימוד.

אלא כן לחתוב